

COMERȚUL INTERNAȚIONAL ȘI NOILE MODELE DE CREȘTERE ECONOMICĂ BAZATĂ PE CUNOAȘTERE

REZUMAT

Lucrarea „*Comerțul internațional și noile modele de creștere economică bazată pe cunoaștere*” este structurată pe șase capitole urmate de concluziile finale, referințele bibliografice și un set de anexe care conțin date ce susțin argumentația și concluziile formulate.

Primul capitol, intitulat „*Comerțul internațional și creșterea economică*” cuprinde o prezentare a fundamentelor teoretice ce stau la baza comerțului internațional și a politicii comerciale internaționale, cu accent pe teoriile comerțului internațional, iar în continuarea acestora urmează o analiză a delimitărilor conceptuale cu referire la creșterea și dezvoltarea economică, ultima parte a capitolului fiind dedicată teoriilor și modelelor creșterii economice.

Comerțul internațional include totalitatea schimburilor de bunuri și servicii dintre două sau mai multe state și reprezintă, alături de fluxurile financiare internaționale și migrația internațională a forței de muncă, unul dintre cele mai importante și mai dinamice segmente ale relațiilor economice internaționale. Comerțul și politicile comerciale internaționale au devenit aspecte cheie ale derulării relațiilor economice externe, în prezent fiind destul de controversate mai ales din punct de vedere al impactului acestora asupra creșterii economice și a distribuției veniturilor. La baza efectuării schimburilor internaționale de mărfuri și servicii stau diferite teorii, ce au luat naștere din necesitățile practice ale epocilor în care sunt elaborate.

Teoriile comerțului internațional, așa cum au fost dezvoltate de către clasici și, ulterior, de către economiștii aparținând perioadei moderne, susțin în principal că toate țările au de câștigat din comerțul exterior, deoarece avantajele comparative sunt de maximă importanță și nu avantajele absolute. Noile teorii ale comerțului internațional pun în lumină rolul tehnologiei în crearea de noi produse, accentuând caracterul dinamic al progresului tehnic și evidențiind relația dintre creșterea cheltuielilor de cercetare-dezvoltare și comerțul internațional. Diferențele de progres tehnic dintre țări duc la intensificarea schimburilor comerciale internaționale, țările cu ritm înalt al progresului tehnic exportând produse cu conținut înalt de tehnologie (intensive în tehnologie). Teoriile contemporane ale comerțului internațional au apărut datorită creșterii fără precedent a interdependențelor dintre state, manifestate prin creșterea volumului comerțului internațional.

Din studierea modelelor de creștere economică așa cum au fost ele gândite de economiști cât și a criticilor acestora ce a făcut posibilă evoluția lor, am ajuns la concluzia că, de cele mai multe ori, practica a infirmat teoria, existând multiple variabile, care, nefiind luate în considerare, au ajuns să vină în contradicție cu concluziile stabilite pe calea teoretică și astfel modelele de creștere economică au necesitat o îmbunătățire continuă:

mereu era necesar să fie introduse în analiză alte variabile ce contribuie la procesul creșterii, în permanență exista un fenomen ce trebuia explicat și, nu în ultimul rând, trebuia să se țină seama de procese de ordin obiectiv cum ar fi fenomene cu totul noi, ce acționează independent de voința omului.

În concepția clasică, tradițională, creșterea economică este limitată la latura cantitativă a transformărilor, singurul domeniu de interes fiind reprezentat de posibilitățile de mărire a volumului și a dimensiunilor activităților desfășurate, precum și a rezultatelor obținute. În anii '70 ai secolului trecut, sub presiunea efectelor dezechilibrante din economie s-au conturat noi abordări și interpretări ale creșterii economice. Noua economie pune în valoare resurse neconvenționale greu epuizabile sau chiar inepuizabile, cum sunt potențialul de cunoaștere și capacitatea de inovare a capitalului uman.

Există numeroase evidențe empirice ce atestă implicațiile comerțului asupra transferului de tehnologie, acesta din urmă fiind un element important al modelelor creșterii economice endogene. În realitate, revărsarea de cunoștințe se lovește de problema protecției inovației și a dreptului de proprietate intelectuală, protecție oferită prin intermediul brevetului.

Teoriile creșterii endogene încearcă să explice care sunt cauzele creșterii economice pe termen lung. Există mai multe modalități prin care creșterea economică poate fi explicată, astfel că teoria endogenă a creșterii conține o multitudine de modele, analizate în cadrul acestui capitol.

Cel de-al doilea capitol, denumit „*Abordări conceptuale ale relației comerț internațional - creștere economică*”, reflectă relația dintre comerțul internațional și creșterea economică, atât în cadrul modelelor de creștere economică cât și în cadrul studiilor empirice, cu accentuarea rolului comerțului în procesul creșterii economice și efectelor creșterii asupra comerțului internațional.

Legătura între creștere economică și comerț internațional este susținută de ideea că și în cazul țărilor mari (cu un număr crescut atât de consumatori cât și de lucrători) există beneficii de pe urma comerțului internațional. Modelele sugerează că factorul esențial în ceea ce privește creșterea este integrarea, nu într-o economie cu o populație crescută ci în aceea care dispune de capital uman. Comerțul internațional, între aceste economii cu niveluri diferite de capital uman, constituie un factor al creșterii economice.

Relația dintre comerțul internațional și creșterea economică devine mai complexă și mai surprinzătoare, în sensul ca ea trebuie să vizeze nu numai creșterea eficienței economice într-o anumită țară, ci în ansamblul țărilor partenere la operațiunile tot mai diversificate de comerț exterior. Evenimentele din secolul 20 au scos în evidență faptul că prin comerțul internațional are loc o creștere a productivității, consumului și standardelor de viață. În timpul perioadelor de expansiune economică, ca de exemplu perioada imediat următoare celui de-al doilea război mondial, economia globală a crescut foarte repede. La polul opus, avem perioadele crizei, ca de exemplu cea din 1929-1933 când economia a încetinit puternic.

Deși creșterea schimburilor internaționale favorizează creșterea economică, economiștii nu pot spune cu exactitate care este relația cauzală dintre aceste două fenomene: comerțul favorizează creșterea economică sau invers. Fără îndoială, majoritatea economiștilor și guvernanților sunt de părere că deschiderea unei țări către comerțul internațional este vitală pentru creșterea economică națională și globală.

Comerțul internațional a devenit un factor calitativ al creșterii economice, al dezvoltării și progresului țării, datorită deschiderii tot mai mari a țărilor spre exterior, iar specializarea internațională și diviziunea activităților schimburilor economice externe au ca efect ridicarea eficienței economice în toate țările participante.

În cadrul capitolului trei, denumit „*Evoluții istorice în dezvoltarea economică pe plan mondial*”, este prezentată dezvoltarea economică mondială începând din secolul al XIX-lea și până în prezent.

În perioada postbelică, comparativ cu perioada anterioară, comerțul internațional a înregistrat cel mai înalt ritm de creștere și cea mai susținută dinamică.

Intensificarea relațiilor economice internaționale este ilustrată și de creșterea investițiilor străine directe, precum și de fluxurile de capital pe termen scurt, mediu și lung.

Actualmente, economiile naționale se bazează într-o măsură mult mai mare pe comerț comparativ cu situația existentă la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, iar globalizarea a afectat tot mai multe țări.

Structura pe mărfuri a comerțului s-a schimbat radical îndeosebi în cazul produselor agricole și manufacturate, iar comerțul internațional cu servicii a crescut aproape de două ori mai rapid decât comerțul cu mărfuri. Schimbarea structurii comerțului mondial a fost însoțită de modificarea structurilor producției și a PIB național. Cea mai mare creștere a producției și a ocupării forței de muncă în țările industrializate în ultimii 25 de ani a fost înregistrată în acele sectoare care au suferit schimbări tehnologice rapide și în sectorul terțiar. Concomitent, numeroase țări în curs de dezvoltare s-au orientat către producția produselor manufacturate (textile, produse siderurgice, bunuri electronice de larg consum etc.), pentru care țările industrializate erau principalii furnizori. Astfel, s-a produs o creștere explozivă a exporturilor de produse manufacturate din țările în curs de dezvoltare.

Tendința de creștere a comerțului internațional va continua și în următorii ani, în contextul accelerării integrării economice mondiale.

Dar cele mai rapide schimburi s-au produs în domeniul tehnologiei informației și în sectorul telecomunicațiilor. Având în vedere faptul că progresul tehnic a extins sfera produselor ce pot fi fabricate, precum și localizarea producției și ca progresele din transporturi au continuat să contribuie la apropierea oamenilor și întreprinderilor, au fost cu mult depășite limitele produselor și serviciilor ce pot fi comercializate.

În ultimele două secole, configurația economiei globale a cunoscut trenduri ascendente și trenduri descendente. Încetinită de criza din 1930, creșterea economică și-a refăcut trendul ascendent în anii 40, în perioada în care s-au cristalizat principalele instituții ale economiei mondiale: Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială, Organizația Națiunilor Unite și diverse alte organizații.

Tot din acel moment, globalizarea și-a rafinat mecanismele de operare, cu un suport legislativ adecvat și inovație: scăderea costurilor transporturilor și comunicațiilor.

În capitolul patru, *„Evoluția comerțului exterior și a creșterii economice în România”*, este detaliată evoluția comerțului internațional și a creșterii economice în cazul țării noastre, începând din perioada interbelică și până în prezent, cu o delimitare la nivelul anului 1990 când a avut loc schimbarea sistemului politic și tranziția către economia de piață, fiind necesar un anumit nivel de stabilitate a tendințelor de evoluție a sistemului economic național, în contextul nou creat prin deschiderea către mediul internațional.

În ceea ce privește dezvoltarea economică mondială în general și evoluția României în particular, analiza din punct de vedere al perioadelor istorice ne relevă faptul că țara noastră a urmat evoluția mondială, traversând o dată cu statele lumii etapele de avânt economic înainte de primul război mondial, refacere economică, stabilitate, criză, depresiune, relansare economică, refacerea de după al doilea război mondial, expansiunea, când comerțul internațional a înregistrat cel mai înalt ritm de creștere și cea mai susținută dinamică, ritmul său de creștere devansând ritmul de creștere al PIB. În perioada postbelică, spre deosebire de perioada anterioară, revoluția tehnico-științifică a imprimat o nouă dinamică exporturilor și producției, în sensul că, la nivel mondial, producția este devansată de exporturi. România a cunoscut în această perioadă o susținută mobilizare internă de acumulări, pe baza căreia a fost atrasă întreaga populație activă disponibilă la muncă, la crearea de venit național.

Anul 1989 a bulversat relațiile economice internaționale datorită faptului că a constituit un moment istoric pentru Europa și bineînțeles și pentru România. Printre schimbările de amploare se pot număra liberalizarea generală a economiilor și noile tehnologii informaționale, mijloacele de telecomunicații tot mai avansate, rolul crescând al informației și puterea celor ce o dețin și mai ales o folosesc, toate acestea constituind în același timp, forța motrice și rezultatul actualului proces de mondializare.

Capitolul cinci, *„Noile teorii ale creșterii economice și implicațiile societății cunoașterii asupra dezvoltării asupra comerțului internațional”*, cuprinde o prezentare a noilor teorii și noilor factori de producție, cadrul de desfășurare al comerțului internațional modern, impactul tehnologiei informației și comunicațiilor asupra schimburilor comerciale internaționale și asupra creșterii economice, iar ultima parte a acestui capitol tratează dezvoltarea societății informaționale și a capitalului uman în România.

Comerțul electronic derulat prin intermediul internetului reprezintă cea mai nouă evoluție, care marchează apariția unei economii mondiale fără granițe. Așa cum s-a menționat, se apreciază că aproximativ 300 milioane de utilizatori internet vor apela la comerțul electronic la începutul noului mileniu.

Cunoașterea are implicații profunde asupra elementelor ce determină creșterea economică, asupra organizării producției și efectului său asupra ocupării forței de muncă și calificărilor cerute și poate necesita noi orientări în ce privește politicile din industrie. Cunoașterea înseamnă mai mult decât informație. O cantitate de informație în continuă creștere este produsă și pusă la dispoziție. Asta nu înseamnă neapărat că suntem toți mai inteligenți, mai bine informați, mai culti. Informația disponibilă într-o carte sau pe internet devine cunoaștere numai când a fost citită și înțeleasă. Felul cum informația este interpretată și folosită va fi diferit pentru cititori diferiți, în funcție de experiența anterioară, pregătire și nevoi.

Economia cunoașterii diferă esențial de economia tradițională. Nu este niciodată în lipsă de resurse, ci, din contră, predomină abundența acestora. Spre deosebire de resursele tradiționale, care se consumă pe măsură ce sunt folosite, informația și cunoașterea sunt nelimitate și se propagă pe măsură ce sunt utilizate. Efectul localizării este deasemenea diminuat. Cu tehnologia și metodele actuale se pun bazele organizațiilor și lanțurilor de magazine virtuale, ce oferă avantaje de viteză și agilitate. Cunoașterea și informația pătrund acolo unde cererea este mare și barierele sunt puține. Produsele și serviciile care încoporează cunoașterea pot determina prețul produselor comparabile dar care nu sunt intensive în cunoaștere. Prețul și valoarea unui bun depind de context, pentru că aceeași informație poate avea valoare diferită pentru oameni diferiți și în perioade de timp diferite. Competențele umane reprezintă resursa cheie într-o companie ce se bazează pe cunoaștere.

O economie bazată pe cunoaștere este una în care generarea și exploatarea cunoașterii a ajuns să joace rolul principal în crearea bunăstării. Economia bazată pe cunoaștere este un fenomen mai general, cuprinzând exploatarea și utilizarea cunoașterii în toate activitățile de producție și servicii, nu doar a celor considerate uneori ca fiind high-tech sau intensive în cunoaștere.

În viitor, țările bogate se vor diferenția de celelalte nu prin dotarea economiilor cu factori de producție clasici și utilizarea acestora, ci prin producerea, accesarea și utilizarea cunoștințelor. La baza noilor modele de creștere economică se află capitalul uman – parte componenta a avuției naționale, iar investițiile în capitalul uman reprezintă motorul creșterii economice. În perioada contemporană, este recunoscut faptul că progresul tehnic și dezvoltarea cunoștințelor (capitalul uman) ca principali factori de producție, au impus formarea unei noi subramuri a științei economice: economia cunoașterii.

Întreprinderile moderne sunt caracterizate printr-o cerere din ce în ce mai mare, prin existența unei competiții la nivel mondial și prin sporirea permanentă a așteptărilor clienților. Ca să poată răspunde acestor cerințe, întreprinderile de pe tot globul sunt în plin proces de transformare organizațională și a modului lor de funcționare. Comerțul electronic este o cale prin care se facilitează și sprijină aceste schimbări, la scară globală.

Comertul electronic dă posibilitatea firmelor să devină mai eficiente și flexibile în modul intern de funcționare, să conlucreze mai strâns cu furnizorii și să devină mai atente față de nevoile și așteptările clienților. Permite companiilor să selecteze cei mai buni furnizori, indiferent de localizarea lor geografică și să vândă unei piețe globale.

Mai mult, tehnologiile moderne informaționale, odată cu puternica dezvoltare a internetului, plasează întreprinderea într-un mod în care se poate utiliza și conduce la un nivel deasupra competitorilor. Acestea fac posibilă reducerea costurilor tranzacțiilor, prin eliminarea intermediarilor, rapiditate în obținerea informațiilor strategice asupra unui produs, piață sau potențial partener, tranzacționarea unor bunuri și servicii considerate "non-vandabile".

În economia viitorului, mutațiile vor fi complexe și mult mai mari decât ne putem imagina la prima vedere. Mediile electronice de comunicare în plină dezvoltare vor putea fi utilizate ca platforme de manifestare pentru organizațiile politice, sociale și culturale. Internetul va putea deveni un mediu propice pentru exprimarea ideilor despre lume, viață și societate. E-commerce-ul este preconizat să devină un pilon al noii economii, bazate pe informație și cunoaștere. În acest caz, este foarte important ca țările să-și dezvolte sisteme de comunicație mobilă și fixă foarte rapide și de mare capacitate (rețele de telefonie, cablu, rețele radio și prin satelit). De asemenea, din cauza timpului scurt de luare a deciziilor, tot mai multe firme vor apela la sisteme inteligente care să asiste managerii în luarea deciziilor importante.

Noua economie va consacra tehnocrația, dar aceasta trebuie să dispună de o bună pregătire, ceea ce induce ideea asigurării unei priorități în dezvoltarea învățământului și cercetării științifice.

Pentru România, societatea informațională este un obiectiv al dezvoltării și nu un deziderat în sine, este o componentă esențială a programului economic și o cerință de bază a Uniunii Europene pentru fiecare stat membru. Un rol important în acest sens va fi jucat de procesul de schimbare culturală orientă spre utilizarea serviciilor societății informaționale și dezvoltarea capabilităților prin educație și comunicare.

În cadrul capitolului șase, „*Perspective ale dezvoltării economice prin prisma globalizării și dezvoltării durabile*” sunt dezbătute probleme economice din zilele noastre cu referire atât la comerțul internațional și rolul său în dezvoltarea economică a națiunilor, cât și la locul și rolul statelor naționale în contextul economiei globale.

Una dintre problemele majore ale economiei actuale constă în asigurarea permanentă a resurselor. Acest principiu impune atât conservarea și utilizarea rațională a resurselor neregenerabile cât și realizarea unui echilibru între ritmul exploatării celorlalte resurse și ritmul regenerării lor. Soluția cea mai bună aici pare a fi conceperea activităților economice ca și a existenței naturii însăși în circuit închis de tip flux circular activ. Aceasta presupune că tot ceea ce se preia din natură și la stadiul actual al cunoașterii este economic util să fie folosit, iar substanța utilă din deșeuri și bunuri uzate să fie reciclată. Numeroase tehnologii mai eficiente de folosire a materiilor prime sunt deja disponibile dar trebuie aplicate și generalizate, iar altele ar putea fi dezvoltate prin intensificarea cercetării.

Revigorarea teoriei creșterii economice care a avut loc în ultimii 30 de ani s-a suprapus cu intensificarea interdependențelor din economia mondială, respectiv cu regionalizarea și globalizarea economică. Se vorbește mult despre fenomenul globalizării, fiind destui aceia care se pronunță în favoarea sau împotriva fenomenului, fără a înțelege prea bine oportunitățile și riscurile pe care le implică. Tocmai din acest motiv am insistat în cadrul lucrării asupra acestui fenomen care este omniprezent și care se constituie în același timp și cauză și efect al „fenomenului cunoașterii”, ce caracterizează lumea de azi. Globalizarea a fost, în primul rând, propulsată de progresul tehnic. Evoluțiile în planul dezvoltării tehnologice în sfera informaticii și telecomunicațiilor din ultimul deceniu au contribuit, printr-o adevărată revoluție informațională, într-o măsură covârșitoare la globalizarea vieții economice internaționale contemporane.

Comerțului internațional are un rol foarte important în procesul de globalizare a economiei. Ritmul de creștere al acestuia, mult mai ridicat decât ritmul de creștere a producției mondiale, ne obligă să admitem faptul că tot mai multe economii ale lumii s-au globalizat prin deschiderea comerțului exterior către economia mondială. De altfel, comerțul electronic este un pilon de bază al globalizării, în primul rând prin diminuarea importanței granițelor tradiționale, valabile pentru comerțul internațional tradițional.